

Asia: VN/31820/2023

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö TE-palvelut 2024 - asetuskokonaisuudesta

Lausunnonantajan lausunto

Asetus 1: Valtioneuvoston asetus julkisista työvoimapalveluista

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää työ- ja elinkeinoministeriötä mahdollisuudesta lausua. Yhdenvertaisuusvaltuutettu nostaa lausunnossaan esiin joitakin huomiota YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (SopS 27/2016, myöhemmin vammaisyleissopimus) velvoittavuudesta sekä yhdenvertaisuuslain (1325/2014) soveltamisesta.

YK:n vammaisyleissopimus on Suomessa saatettu voimaan lailla (voimaan 10.6.2016). Yleissopimus on kaikkia sopijavaltion viranomaisia ja muita julkista valtaa käyttäviä elimiä velvoittava, ja samalla erottamaton osa perustuslain 2 §:ssä tarkoitettua lakia, jota julkisessa toiminnassa on tarkoin noudatettava.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää vammaisten henkilöiden työelämäoikeuksien toteutumisen näkökulmasta tärkeänä, että asetusta sovellettaessa otetaan täysimääräisesti huomioon yhdenvertaisuuslain 15 §:n ja YK:n vammaisyleissopimuksen edellyttämät kohtuulliset mukautukset. Mikäli asetuksen ja yhdenvertaisuuslain soveltaminen olisi ristiriidassa, tulee soveltaa normihierarkiassa ylempää yhdenvertaisuuslain säännöstä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu viittaa esimerkiksi seuraaviin kohtiin, joiden soveltamisen osalta työnvälityspalveluita tarjoavien tahojen on osattava oma-aloitteisesti arvioida ja tarvittaessa toteuttaa kohtuullisia mukautuksia.

Asetuksen 10 §:n mukaisesti korvattavaksi voisi tulla työnhakijan matka työhaastatteluun, jos työ kestää vähintään kaksi viikkoa ja työaika olisi keskimäärin vähintään 18 tuntia viikossa.

Asetuksen 12 §:n mukaan työnhakija saisi kulukorvausta 18 euroa päivässä siltä ajalta, jona hän osallistuu palveluun työssäkäyntialueellaan. Hän saisi kulukorvausta ainoastaan yhdeksän euroa päivässä myös ajalta, jona hän osallistuu palveluun työssäkäyntialueensa ulkopuolella. Henkilöllä saattaa olla vammaisuudesta johtuvia tarpeita tai haasteita osallistua juuri tietyllä alueella järjestettyyn toimintaan. Mikäli tämä johtaa alempaan kulukorvaukseen, voi henkilö joutua epäedullisempaan asemaan vammaisuutensa vuoksi.

Ehdotetun 17 §:n mukaan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetut tuet ja korvaukset haetaan työvoimapalveluiden sähköisessä asiointipalvelussa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää ensiarvoisen tärkeänä, että viranomaiset pitävät yllä monikanavaisia asiointimahdollisuuksia ja palveluntarjontaansa. Mikäli viranomaisten toimintatapoja pyritään ohjaamaan asetuksenantovaltaa käyttämällä kohti digitaalisia kanavia, on tällöin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei luoda välillisesti syrjiviä toimintatapoja, jotka olisivat saavuttamattomissa ikääntyneille, vammaisille tai vaikkapa äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia puhuville henkilöille.

Asetuksen säännöskohtaisissa perusteluissa mainitaan suomenkielisten työntekijöiden hakeminen erityisenä perusteluna sille, että työnvälityspalveluita tarjotaan työnantajalle, joka etsii työntekijää Suomesta työhön muuhun kuin sopimusvaltioon.

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjinnän muun muassa kielen perusteella. Valtuutettu kiinnittääkin huomiota siihen, että asetustekstistä tai sen valmisteluaineistosta ei saisi syntyä sellaista käsitystä siitä, että työnhakijan virallinen äidinkieli voisi olla hyväksyttävä erotteluperuste viranomaispalveluiden järjestämisessä tai muussa lakiperusteisessa työnvälitystoiminnassa. Hyväksyttävänä vaatimuksena voi sen sijaan olla työtehtävien edellyttämällä tavalla työnhakijan kielitaito, joka ei ole sidoksissa siihen, mikä hänen synnynnäinen tai virallinen äidinkielensä on.

Lisäksi asetuksen säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että kansainvälisen työnvälityksen henkilöasiakkaalle voitaisiin tarjota työnvälityspalveluja ensisijaisesti yleisesti hyödynnettävien digitaalisten alustojen kautta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että viranomaisilla on kaikessa toiminnassaan velvollisuus tarvittaessa arvioida ja toteuttaa yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitetut kohtuulliset mukautukset siten, että vammainen henkilö voi yhdenvertaisesti asioida ja päästä viranomaispalveluiden piiriin.

Asetus 2: Valtioneuvoston asetus työvoimapalveluiden ohjauksesta

Perustuslain 22 §:n mukaisesti julkisella vallalla on perus- ja ihmisoikeusien turvaamisvelvoite. Osaltaan tätä velvoitetta on täsmennetty yhdenvertaisuuslain 5 §:ssä, jonka mukaan viranomaisen on edistettävä tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti yhdenvertaisuuden toteutumista kaikessa

toiminnassaan. Viranomaiselle on oltava myös valmius hyödyntää positiivista erityiskohtelua (YVL 9 §), mikäli yhdenvertaisten oikeuksien toteutumista ei voida muutoin turvata.

YK:n vammaisyleissopimuksen 31 artiklan mukaisesti Suomi on sitoutunut kokoamaan asianmukaista tietoa, muun muassa tilasto- ja tutkimustietoa, jonka pohjalta ne voivat muodostaa ja toteuttaa menettelytapoja tämän yleissopimuksen soveltamiseksi.

Työllisyyden edistämisen neuvottelukunnan on hallituskauden lopulla annettava valtioneuvostolle selvityksensä palvelujärjestelmän tilasta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että selvityksen tulisi käsitellä myös työllisyyspalveluiden yhdenvertaisuuden tilaa, erityisesti syrjinnän vaarassa olevat ryhmät huomioon ottaen. Mikäli syrjintäperusteiseen tiedontuotantoon liittyviä tutkimus- tai tilastotiedon puutteita havaitaan, tulisi tiedonpuutteet paikata.

Jotta viranomaiset voivat toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitettaan sekä yhdenvertaisuuden edistämisvelvoitettaan lain heiltä edellyttämällä tavalla, on viranomaisen arvioitava toimintansa yhdenvertaisuusvaikutuksia kattavasti, oikea-aikaisesti ja säännöllisesti. Vaikutusten arvioinnissa on otettava erityisesti huomioon syrjinnän vaarassa olevat ihmisryhmät.

Asetus 3: Valtioneuvoston asetus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Asetuksessa säädettäisiin kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävistä työllisyyden edistämisen valtakunnallisten tavoitteiden seurantaan ja arviointiin liittyen. Kehittämis- ja hallintokeskuksella olisi velvollisuus valmistella tarvittava tietopohja valtakunnallisten tavoitteiden seuraamiseksi ja arvioimiseksi.

Perustuslain 22 §:n mukaisesti julkisella vallalla on perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoite. Osaltaan tätä velvoitetta on täsmennetty yhdenvertaisuuslain 5 §:ssä, jonka mukaan viranomaisen on edistettävä tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti yhdenvertaisuuden toteutumista kaikessa toiminnassaan. Viranomaiselle on oltava myös valmius hyödyntää positiivista erityiskohtelua (YVL 9 §), mikäli yhdenvertaisten oikeuksien toteutumista ei voida muutoin turvata.

YK:n vammaisyleissopimuksen 31 artiklan mukaisesti Suomi on sitoutunut kokoamaan asianmukaista tietoa, muun muassa tilasto- ja tutkimustietoa, jonka pohjalta ne voivat muodostaa ja toteuttaa menettelytapoja tämän yleissopimuksen soveltamiseksi.

Jotta viranomaiset voivat toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitettaan sekä yhdenvertaisuuden edistämisvelvoitettaan lain heiltä edellyttämällä tavalla, on viranomaisen arvioitava toimintansa yhdenvertaisuusvaikutuksia kattavasti, oikea-aikaisesti ja säännöllisesti. Vaikutusten arvioinnissa on otettava erityisesti huomioon syrjinnän vaarassa olevat ihmisryhmät.

Mikäli syrjintäperusteiseen tiedontuotantoon liittyviä tutkimus- tai tilastotiedon puutteita havaitaan, tulisi tiedonpuutteet paikata.

Asetus 4: Valtioneuvoston asetus työllistymisen monialaisesta edistämisestä

Asetuksen säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ”Toisin kuin TYP-laissa, työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa ei edellytetä tiettyä määrää yhteisiä toimipisteitä yhteistoimintamallin mukaisen palvelun tarjoamiseksi, vaan johtoryhmä voi sopia palvelun järjestämisestä tarkoituksenmukaisimmalla tavalla.” (s. 88/116).

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää huomiota, että osana tarkoituksenmukaisuusharkintaa tulee suorittaa kattava yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi järjestämistavasta päätettäessä. Vaikutusten arvioinnissa on otettava erityisesti huomioon syrjinnän vaarassa olevat ihmisryhmät, kuten maahanmuuttajat, etniset vähemmistöt, vammaiset ihmiset sekä ikääntyneet työnhakijat.

Asetus 5: Valtioneuvoston asetus työttömyysturvalain täytäntöönpanosta

-

Asetus 6: Työ- ja elinkeinoministeriön asetus työvoimapolitiittisen lausunnon antamisesta ja lausuntoon merkittävistä tiedoista

-

Asetus 7: Valtioneuvoston asetus aluehallintovirastoista annetun asetuksen 13 a §:n muuttamisesta

-

Aaltonen Jussi
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto